

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2022. № 8.*

DOI: 10.32702/2307-2105.2022.8.37
УДК 351.851:378.1

М. І. Скидан,

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана»*

ORCID ID: 0000-0003-1846-7154

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

M. Skydan,

*a third (educational-scientific) level graduate,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

У статті представлено авторське бачення концептуальної платформи розвитку вищої освіти в Україні у стратегічному вимірі. Окреслено портфель послуг, що надаються закладами вищої освіти в сучасних умовах. Аргументовано перспективи модернізації системи освіти в контексті Національної економічної стратегії на період до 2030 року в Україні. Продемонстровано рейтингові позиції України за компонентою вищої освіти у складі Глобального індексу конкурентоспроможності. Розкрито сутність та

змістовий прояв автономії закладів вищої освіти України. Зроблено акцент на якості вищої освіти. Наведено головні ознаки кризи та сучасні проблеми вищої освіти в Україні. Визначено напрями трансформації системи вищої освіти в координатах викликів нової економіки. Наголошується на дистанційному форматі комунікацій між учасниками освітньо-наукового процесу. Розкрито зміст векторів, спрямованих на вирішення ключових проблем, що ідентифіковані в рамках Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки.

The article presents author's vision of the conceptual platform for higher education in Ukraine development in a strategic dimension. Strategic importance of effectiveness of higher education functioning in ensuring the competitive positions of the national economy of Ukraine on the global arena and creating prerequisites for Ukrainian society's well-being in the context of sustainable development is argued. Portfolio of services provided by institutions of higher education in modern conditions is outlined. It is emphasized that research activities, high-tech and innovative developments, a range of consulting services, programs of additional education throughout life are added to the traditional educational direction. Institutions of higher education are considered as subjects of market interaction, their behavior model in a competitive environment should be formed by taking into account state formation imperatives, individualized needs and value guidelines of customers and consumers. The prospects of education system modernization in the context of the National Economic Strategy in Ukraine for the period up to 2030 are argued. The rating positions of Ukraine by the component of higher education as part of the Global Competitiveness Index are demonstrated. The reasons for the situation regarding school graduates social differentiation in the context of access to higher education are indicated. The essence, strategic task and substantive manifestation of Ukrainian higher education institutions autonomy are revealed. The essence of the higher education quality in the legislative field is highlighted. The main signs of the crisis and modern problems of higher education in Ukraine

are presented. In parallel with the positive trends in higher education development in the world and in Ukraine, a circle of destructive phenomena and processes inherent in Ukrainian higher education is outlined. It is emphasized that modern higher education in Ukraine, developing in line with European traditions, should become a catalyst for the construction of a new ecosystem and a new society. Trajectories of higher education system transformation in the new economy coordinates are presented. Emphasis is placed on the relevance of public-private partnership and the interaction of education, science and business. Remote format of communications between participants in the educational and scientific process is highlighted. The content of the vectors aimed at solving the key problems identified as part of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032 is revealed. These proposals are consistent with global trends and new challenges facing the Ukrainian society and the Ukrainian economy.

Ключові слова: *вища освіта, освітні послуги, наукова діяльність, доступність освіти, автономія, якість освіти, стратегія розвитку.*

Keywords: *higher education, educational services, scientific activity, accessibility of education, autonomy, quality of education, development strategy.*

Постановка проблеми. На початку 30-х років ХХІ століття у глобальному просторі та на національних рівнях відбуваються масштабні та різновекторні зміни, що суттєво посилюють роль та значення вищої освіти як драйвера прогресивного розвитку соціуму та конкурентних переваг економіки. Передумовами цих змін є, з одного боку – інтенсивне становлення нової економіки зі знанневою домінантою, з другого боку – системні кризові явища, що мають різне походження та різну природу. І та, й інша детермінанта породжують нові імперативи, зумовлюють нові виклики щодо освітньої компоненти людського капіталу.

Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх – одна із 17 Цілей

сталого розвитку, затверджених Самітом ООН в документі “Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року”. Вища освіта та професійна підготовка – одна з 12 компонент національної конкурентоспроможності за версією Всесвітнього економічного форуму (за методологією до 2019 року). Наведене є підтвердженням стратегічного значення ефективності функціонування вищої освіти у забезпеченні конкурентних позицій національної економіки України на глобальній арені та створенні передумов для добробуту українського соціуму в контексті сталого розвитку.

Досвід глобальних трансформацій засвідчує, що на засадах визначальної ролі вищої освіти в переважній більшості країн світу відбувається формування політики соціально-економічного розвитку. Конкурентоспроможність кожної країни та її економіки все більшою мірою підпорядковується якості людського капіталу, значущою компонентою формування якого є вища освіта. Такі закономірності в суспільному розвитку дають змогу розглядати освіту в цілому та вищу, зокрема, як пріоритет державної політики, реалізація якого неможлива без чітко визначених стратегічних орієнтирів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатоаспектна проблематика розвитку вищої освіти в Україні знайшла відображення в наукових працях вітчизняних вчених, серед яких – Аксьонова І. В., Антонюк В. П., Дмитренко Г. А., Каленюк І. С., Калінічева Г. І., Карзун І. Г., Колот А. М., Куклін О. В., Лопушняк Г. С., Музиченко А. С., Одайський С. І., Раєвнева О. В., Рибчанська Х. В., Різник В. В., Сацик В. І., Суліма Є. М., Хохленко О. М. та інші. При цьому питання концептуального характеру та стратегічного виміру розвитку вищої освіти розглядаються під кутом зору ключових проблем трансформації та основних напрямів розвитку вищої освіти України [12]; причин, природи та змістових характеристик чинників розвитку освітньої галузі та вищого навчального закладу як організації, що продукує наукові знання та готує фахівців, здатних засвоювати, розвивати, прирощувати та використовувати набутий людством потенціал [6]; правового забезпечення

вищої освіти в Україні [16]; дотримання принципів реалізації конституційного права на освіту [7]; обґрунтування актуальності створення Стратегії розвитку вищої освіти України [15]; сучасних тенденцій функціонування та розвитку вищої освіти в умовах цифровізації та глобалізації світового освітнього простору [5]; ключових напрямів реформ: організаційних змін, диверсифікації джерел фінансування, забезпечення інноваційного характеру розвитку системи вищої освіти в глобалізованому висококонкурентному середовищі [3]; актуальних проблем розвитку вищої освіти України в умовах реформаційних процесів та впливу глобалізації й інтернаціоналізації на освітню сферу [9]; ключових факторів міжнародної конкурентоспроможності університетів, ролі держави для розбудови ефективного університетського сектору, стратегічної архітектури новітньої державної політики у сфері вищої освіти для становлення в Україні конкурентоспроможних університетських закладів [13]; формування сучасної стратегії розвитку вищої освіти як органічної складової національної системи освіти в контексті реалізації ідеології людиноцентризму [2]; аналізу формування освітньої політики в Україні та змісту проекту Стратегії розвитку вищої освіти з позицій потреб модернізації вузівської системи навчання в контексті євроінтеграційних процесів для формування сучасного людського капіталу [1].

З огляду на зазначене слід констатувати, що українськими вченими зроблено суттєвий внесок в дослідження теоретико-методологічних і прикладних аспектів розвитку вищої освіти. Узагальнення наявного наукового доробку засвідчило, що проблематика концептуальних засад стратегічного розвитку вищої освіти в Україні не втрачає актуальності в контексті нових викликів, які продукує нинішня соціоекономічна реальність. Наявність науково-практичних проблем щодо стратегічного горизонту та векторів розвитку вищої освіти на фоні посилення її стратегічної значущості у формуванні людського капіталу національної економіки обумовила вибір теми статті, визначила логіку дослідження.

Не зважаючи на поглиблене наукове опрацювання різноманітних аспектів діяльності в сегменті вищої освіти як компоненти інтегрованої освітньої галузі української екосистеми, в економічній науці та практиці не сформовано цілісну концепцію розвитку вищої освіти у стратегічному вимірі. **Метою статті** є науково-прикладна аргументація концептуальної платформи стратегічного розвитку вищої освіти України в контексті викликів нової економіки та соціуму XXI століття.

Виклад основного матеріалу. Вища освіта на сьогодні – одна з найбільш інноваційноорієнтованих сфер діяльності, що закладає потенціал конкурентоспроможності шляхом формування та накопичення високорентабельного людського капіталу та генерування високотехнологічних рішень. В умовах нинішніх реалій суттєво розширюється портфель послуг, що надаються закладами вищої освіти. До традиційного освітнього напрямку додається дослідницька діяльність, високотехнологічні та інноваційні розробки, спектр консалтингових послуг, програми додаткової освіти впродовж життя, комбінування яких супроводжується синергетичним ефектом.

Заклади вищої освіти, як суб'єкти ринкової взаємодії, мають сформувати концептуальну платформу стратегічного розвитку, виходячи з можливостей та перспектив їх діяльності за різними напрямками, та вибудувати модель поведінки в конкурентному ринковому середовищі, враховуючи імперативи державотворення, індивідуалізовані потреби та ціннісні настанови замовників і споживачів.

Національною економічною стратегією на період до 2030 року в Україні, яка визначає довгострокову економічну візію, принципи та цінності, ключові напрями економічного розвитку, задекларовано, що «подолання наслідків системної кризи та подальше соціально-економічне піднесення багато в чому залежать від ефективності функціонування системи освіти», а однією з компонент цієї стратегії передбачено модернізацію системи освіти, трансформацію та інтеграцію в європейський і світовий освітній простір [8].

Результати рейтингу за Глобальним індексом конкурентоспроможності за період 2011-2018 рр. засвідчують, що за кількісним індикатором – охоплення вищою освітою – Україна утримує лідерські позиції, перебуваючи у групі перших 10-20 країн світу; за індикатором якості освітньої системи Україна перебуває в першій половині країн, що брали участь в дослідженні (табл. 1).

Таблиця 1. Рейтингові позиції України за складовою Глобального індексу конкурентоспроможності «ВИЩА ОСВІТА І ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА» (згідно з версією Світового економічного форуму)

	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Зарахування до закладів вищої освіти	7	10	10	13	14	11	16
Якість освітньої системи	62	70	79	72	54	56	56
Кількість країн, які брали участь в дослідженні	142	144	148	144	140	138	137

Джерело: складено автором за «The Global Competitiveness Report».

URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf;
https://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf;
https://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf;
https://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf;
https://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf;
https://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf;
<https://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf> (дата звернення 28.06.2022).

Обмеженість часового ряду в наведеному рейтингуванні країн за глобальним індексом конкурентоспроможності зумовлена методологічними особливостями проведення дослідження. Починаючи з 2019 року серед складових конкурентоспроможності вища освіта і професійна підготовка як підсилювачі продуктивності не фігурують.

Високі рейтингові позиції України за компонентою «Зарахування до закладів вищої освіти» у складі Глобального індексу конкурентоспроможності є свідченням того, що вищій освіті притаманна функція соціалізації студентства. Проте, на фоні високих показників чисельності молоді, що навчається, загострюється ситуація щодо соціальної диференціації випускників шкіл як абітурієнтів в розрізі доступності до елітної вищої освіти. Неможливість навчання в елітному закладі вищої освіти чи за престижною освітньою програмою, як правило, зумовлена або недостатнім рівнем підтвердженої на засадах зовнішнього незалежного оцінювання успішності за програмою середньої школи та труднощами участі у вступній кампанії при навчанні за державним замовленням, або ж недостатніми матеріальними можливостями та фінансовими ресурсами родини вступника для оплати освітніх послуг за контрактом. Отже, задекларована рівність конституційних прав громадян України в отриманні вищої освіти та існуюча соціальна стратифікація і диференціація призводять до виникнення протиріччя в тому, що не всі особи однаковою мірою мають доступ до освіти, набуття якої сприятиме можливості зайняти престижні соціальні позиції з високим рівнем доходу від трудової діяльності.

Акцентуємо увагу на тому, що необхідність системної та послідовної модернізації вищої освіти в Україні у стратегічному вимірі визначається як глобальними трендами, так і новими викликами, що постають перед українським соціумом та українською економікою. Серед найголовніших досягнень законодавчого реформування вищої освіти – гарантії автономії університетів та створення сучасних механізмів забезпечення якості у вищій освіті [16, с. 81]. Автономія та якість вищої освіти – фундаментальні принципи Болонського процесу, які на сьогодні не втрачають актуальності та постають базовими засадами функціонування вітчизняних закладів вищої освіти.

Стратегічне завдання автономії закладів вищої освіти України – сприяння досягненню двоєдиної мети освітньої діяльності, а саме – підготовці висококомпетентних та конкурентоздатних українських фахівців, а також

інтеграції України до єдиного європейського освітньо-наукового простору задля забезпечення стійкого розвитку.

В законодавчому форматі згідно ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» під автономією закладу вищої освіти розуміється самостійність, незалежність та відповідальність у прийнятті рішень щодо розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору та розстановки кадрів [10]. Інституційна автономія закладів вищої освіти створює передумови для продукування та впровадження широкопланових ініціатив та інновацій в освітній процес, наукову діяльність та сфери економічної діяльності. При цьому автономія закладів вищої освіти слугує комплексним інструментом реалізації потенціалу університетів в механізмі врядування, що сприяє підвищенню рівня ефективності в освітянській діяльності на рівні вищої школи.

Згідно з положеннями Лісабонської декларації 2007 р. компоненти інституційної автономії – організаційна, фінансова, кадрова та академічна – покликані забезпечити досягнення консенсусу між державним регулюванням та ринковими механізмами. Така чотирирівнева модель автономії у системі вищої освіти в розвинених країнах світу забезпечила оптимальний баланс та ефективний розподіл сфер відповідальності та зобов'язань між державою й соціально відповідальними закладами вищої освіти [4, с. 45].

Якість вищої освіти в законодавчому полі трактується як відповідність умов здійснення освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства і стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за їх наявності), а також потребам заінтересованих сторін та суспільства, що забезпечується шляхом реалізації процедур внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості [10]. Сучасні механізми забезпечення якості у вищій освіті – не лише інституційне надбання, а й один із трендів розвитку європейського освітнього простору, що відображає якість організації освітнього процесу з використанням досконалих та ефективних форм, методів, технологій та траєкторій навчання.

Не зважаючи на позитивні тенденції розвитку вищої освіти у світі та на теренах України, вітчизняна освітянська система переживає чергову кризу. Деструктивні явища і процеси, як головні ознаки цієї кризи, виходячи з висновків українських вчених, проявляються, передусім, у неспроможності вищої освіти повноцінно виконувати покладені на неї функції [6, с. 47]; неналежному рівні фінансового забезпечення, низькому рівні якості освітніх послуг, низьких темпах впровадження результатів наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, які мають стратегічне й тактичне значення для розвитку держави [5, с. 40], непідкріпленості реальними механізмами задекларованої автономії вищих навчальних закладів [3, с. 21]. За таких умов знижується рівень соціальної корисності вищої освіти, погіршується її потенціал у формуванні конкурентоспроможності країни та національної економіки.

У розвиток попередньої тези підкреслимо, що до контуру проблем системи вищої освіти слід також віднести невідповідність якості освіти вимогам стейкхолдерів освітньо-наукового процесу, високий рівень конкуренції серед великої кількості закладів вищої освіти, відірваність змісту освітніх програм від реальних вимог потенційних роботодавців, неповну затребуваність випускників вищих навчальних закладів та труднощі у працевлаштуванні за фахом. Зазначимо, що передумовами виникнення зазначених проблем слід вважати виклики соціально-економічного та науково-технологічного походження, серед яких – демографічні тенденції, що характеризуються зменшенням вікової когорти абітурієнтів; диспропорції розвитку кон'юнктури ринку компетентностей, зумовлені динамічними та непрогнозованими змінами бізнес-процесів; безпрецедентне збільшення об'ємів інформації, розширення каналів доступу до неї та технологій її використання й перетворення, що вимагає постійних вдосконалень навчальних технологій та інструментів.

Подолання наявних кризових явищ та попередження нових у відповідь на виклики сьогодення можливе шляхом стратегування розвитку вищої освіти з

урахуванням різних за природою чинників сучасних трансформацій. На переконання автора, сучасна вища освіта в Україні, розвиваючись в руслі європейських традицій, відповідаючи міжнародним вимогам та стандартам, повинна не лише бути гнучкою, динамічною, адаптивною до постійних змін зовнішнього та внутрішнього середовища, а стати каталізатором конструювання нової екосистеми та нового соціуму.

Функціональність вищої освіти має бути орієнтована на запити соціальних груп щодо освіти, спроможної забезпечити можливість реалізації трудових та соціальних функцій здобувачів та випускників в сучасному суспільстві, головними ресурсами розвитку якого є наукові досягнення та інновації. Оскільки наукова та інноваційна діяльність реалізуються на творчих засадах, у функціоналі вищої школи обов'язково має бути формування пізнавальних, творчих та підприємницьких компетентностей.

Пріоритетним вектором розвитку вищої освіти не на декларативному рівні, а по факту має стати її першочергова роль не лише як стратегічного центру освітніх послуг, а й як суб'єкту наукової та інноваційної діяльності, орієнтованого на створення та виведення на ринок наукоємної та високотехнологічної продукції і послуг. В такому ракурсі сегмент вищої освіти у стратегічному вимірі трансформується в національний актив, призначений для продукування інновацій, що не можливо без інноваційного характеру освітньої компоненти.

Трансформація системи вищої освіти в координатах викликів нової економіки, на думку автора, має відбуватись за такими основними траєкторіями:

- 1) синтез освітньої та дослідницької компонент, що сприятиме активізації інноваційної діяльності закладів вищої освіти;
- 2) посилення індивідуалізації освіти, спрямоване на формування компетентностей згідно із запитам здобувачів освіти, як чинник формування попиту на освітні послуги;
- 3) посилення партнерства із суб'єктами державного та бізнесового сегментів економічної діяльності, яке передбачає багатоканальну співпрацю з

потенційними роботодавцями в контексті посилення практикоорієнтованості освітніх послуг.

Стратегічно вірним та виваженим шляхом розвитку вищої освіти в інноваційноорієнтованій новій економіці стає інтеграція різних суб'єктів (держави та бізнесу) і різних сфер діяльності (освіти, науки та бізнесу) на партнерських засадах. В зазначеній тріаді взаємодії саме на заклади вищої освіти покладається місія стратегічного центру інновацій; саме сегмент вищої освіти стає ядром інтегрованої інноваційної системи. Державно-приватне партнерство особливо актуальне в питаннях фінансування та модернізації вищої освіти і на сьогодні продиктоване потребами обох сторін. З одного боку, держава всебічно сприяє участі бізнесу в розширенні каналів фінансування освітньо-наукової, інноваційної та консалтингової діяльності, а також в розробленні та вдосконаленні організаційних регламентів якості підготовки фахівців за різними освітніми рівнями та освітніми програмами. З другого боку, бізнес активно долучається до освітнього процесу, відчуваючи кадровий голод, намагаючись зменшити дефіцит висококомпетентних фахівців, створюючи передумови для пошуку і залучення до співпраці талановитої молоді.

За напрямом освітньої діяльності стратегічним орієнтиром функціонування сегменту вищої освіти слугує компетентнісний підхід, застосування якого забезпечує трансформацію знань та вмінь в дієвий ресурс соціально-економічної діяльності на різних рівнях – від глобального до індивідуального. Запорукою високого рівня якості освіти є відповідний зміст освіти, що відповідає запитам суспільства та економіки. Тому одним з інструментів стратегування розвитку вищої освіти слід визнати гармонійне поєднання стандартизації та індивідуалізації вищої освіти в рамках кожної освітньої програми.

Детермінанти формування сучасної концепції стратегічного розвитку вищої освіти в Україні наочно представлено на рис. 1.

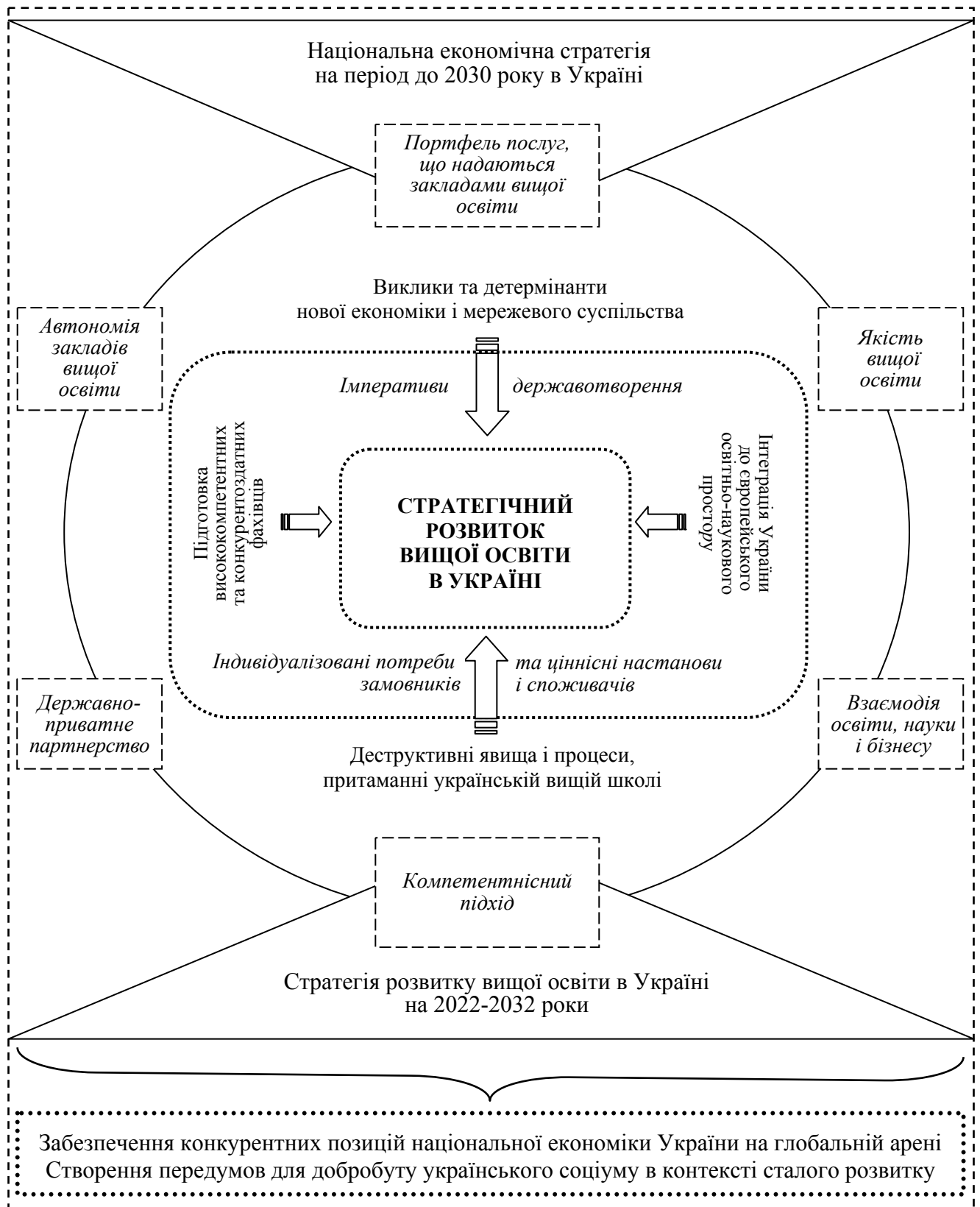

Рис. 1. Детермінанти формування концептуальної платформи розвитку вищої освіти в Україні у стратегічному вимірі

Джерело: авторська розробка

Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки пріоритетами, що характеризують концептуальну модель розвитку вищої освіти на нинішньому етапі, визначено автономію й інституційну спроможність ЗВО; принципи прозорості та відкритості управління, колегіальності та залученості учасників освітнього процесу до проведення реформ у сфері вищої освіти, відповідальності, прагматичності щодо вибору моделей розвитку, партнерства, несприйняття корупції; академічної доброчесності, академічної свободи, професіоналізму, тісного зв'язку освіти з наукою та економікою, орієнтації на найвищі наукові досягнення, орієнтації на досягнення найвищої якості освіти, орієнтації на поточні і перспективні пріоритети суспільства та національної економіки, збереження кращих здобутків вітчизняної освіти, збереження інтелектуального людського потенціалу в регіонах, доступності та рівності, неупередженості, орієнтації на всебічний розвиток особистості впродовж життя, інклюзивності, зовнішньої відкритості на паритетних засадах, адаптивності, різноманітності, самоорганізації, стійкості [14].

На переконання автора, концептуальна платформа стратегічного розвитку вищої освіти має бути сформована як система векторів, спрямованих на вирішення ключових проблем, що ідентифіковані в рамках Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [14]. Зокрема, такими стратегічними векторами мають стати:

1) обґрунтована методологія та дієва практика багатоканального фінансування системи вищої освіти на достатньому рівні фінансового забезпечення різних напрямів діяльності закладів вищої освіти; ефективні механізми та інструментарій управління ресурсним потенціалом; посилення прояву позиції соціальної відповідальності; забезпечення повною мірою рівноправності й автономності закладів вищої освіти;

2) модель закладів вищої освіти як суб'єктів, що відкриті в реагуванні до запитів ринкового середовища та готові до співпраці стосовно продукування інтелектуальної продукції; як активних учасників протидії проявам корупції; як носіїв академічної доброчесності; як гарантів добросовісних вступних кампаній

та об'єктивного оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти всіх рівнів;

3) забезпечення доступності вищої освіти на основі європейських стандартів якості, поліпшення стану інфраструктури вищої освіти та освітнього простору, імплементація наукових досліджень в освітній процес, створення належних умов для навчання вразливих категорій здобувачів вищої освіти;

4) реалізація євроінтеграційних прагнень на основі прояву готовності гармонізації структур, наукової кооперації, імплементації кращих практик, створення належних умов для навчання іноземних студентів, підготовка українського студентства до відкритого світового простору;

5) створення умов для реалізації принципів студентоцентризму; забезпечення конкурентоспроможності заробітної плати та умов праці науково-педагогічних працівників та допоміжного персоналу закладів вищої освіти; підвищення управлінської компетентності працівників з числа керівного складу; покращення іміджу та посилення привабливості закладів вищої освіти шляхом усвідомлення місії лідерства вищої освіти у формуванні людського капіталу, у згуртуванні суспільства, в реалізації концепції та запровадженні дієвих практик освіти для дорослих.

Реальністю сьогодення став дистанційний формат комунікацій між учасниками освітньо-наукового процесу, можливості для запровадження якого створені інформаційними технологіями в глобальному просторі, а потреби продиктовані необхідністю дистанціювання при введенні карантинних обмежень за поширення коронавірусної інфекції та потребою створення безпечних умов в період воєнного стану в Україні.

Узагальнюючи викладене, висловлюємо гіпотезу, що зазначені вище стратегічні вектори мають сформувати єдину стратегію з декомпозицією за рівнями, за якими розробляються сценарні моделі реалізації стратегічних орієнтирів розвитку вищої освіти в Україні, що сприятиме створенню умов для самоідентифікації та саморозвитку творчої особистості.

Висновки. Посилення ролі та значення вищої освіти у формуванні людського капіталу та генеруванні високотехнологічних рішень як чинника конкурентоспроможності екосистеми України та сталого розвитку соціуму у глобальних координатах та на національному рівні актуалізує потребу формування концептуальної платформи її стратегічного розвитку.

Модернізація системи освіти, трансформація та інтеграція в європейський і світовий освітній простір визнана однією з компонентів Національної економічної стратегії на період до 2030 року в Україні.

Вибудовування стратегічних орієнтирів розвитку вищої освіти в Україні здійснюється на тлі головних інституційних досягнень проведених реформ – гарантії автономії університетів та створення сучасних механізмів забезпечення якості у вищій освіті як фундаментальних принципів Болонського процесу. Разом з цим, стратегування розвитку вищої освіти має відбуватись з урахуванням різних за природою чинників трансформацій, що зумовили сучасну системну кризу.

В основу подальшої модернізації системи вищої освіти в Україні мають бути закладені механізми та інструментарій активізації інноваційної діяльності закладів вищої освіти, формування попиту на освітні послуги, посилення практикоорієнтованості освітніх послуг. Загальним контуром зазначених модернізаційних процесів має стати інтеграція освіти, науки та бізнесу на партнерських засадах.

Концептуальні засади стратегічного розвитку вищої освіти мають забезпечити подолання ключових проблем, що ідентифіковані в рамках Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки.

Перспективи подальших наукових розвідок автор пов'язує з механізмами та інструментарієм реалізації стратегічних задумів та планів розвитку вищої освіти в Україні з імплементацією елементів зарубіжного досвіду, адаптованих до вітчизняних реалій.

Література

1. Антонюк В. П. Стратегія розвитку вищої освіти України в контексті вимог до людського капіталу та євроінтеграційних процесів. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1. С. 113-119.
2. Дмитренко Г. А. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні: людиноцентричний контекст. *Економіка та держава*. 2013. № 10. С. 114-118.
3. Каленюк І. С., Куклін О. В. Стратегічні орієнтири розвитку вищої освіти України. *Стратегія розвитку України*. 2015. № 2. С. 19-22.
4. Калінічева Г. Академічна автономія: відповідальність університету за якість вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2022. Том 36. № 1. С. 39–73.
5. Карзун І. Г., Музиченко А. С. Сучасні тренди розвитку вищої освіти у глобалізованому світовому освітньому просторі. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 5. С. 39-47.
6. Колот А. Трансформація чинників розвитку вищої освіти: природа, змістові характеристики. *Вища школа*. 2008. № 1. С. 47-55.
7. Лопушняк Г. С., Рибчанська Х. В. Вища освіта України: проблеми та перспективи розвитку. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 40. С. 21-27.
8. Національна економічна стратегія на період до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 01.07.2022).
9. Одайський С. І. Аналіз розвитку вищої освіти під впливом глобалізації й інтернаціоналізації освітньої сфери. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія : Педагогічні науки*. 2019. Вип. 143. С. 148-159.
10. Про вищу освіту. Закон України № 556-VII від 01.07.2014 (в чинній редакції). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 06.07.2022).
11. Расвнєва О. В., Аксьонова І. В. Система вищої освіти України в європейському освітньому просторі: місце та перспективи розвитку. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 97-109.

12. Різник В. В. Проблеми трансформації та перспективи розвитку вищої освіти України в контексті глобалізації. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 33 (1). С. 45-53.

13. Сацик В. У пошуку ефективної стратегії розвитку вищої освіти в Україні (аналіз можливостей та обмежувальних факторів). *Вища освіта України*. 2015. № 3. С. 40-52.

14. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80/#Text> (дата звернення: 03.07.2022).

15. Суліма Є. М. Проектування стратегії розвитку вищої освіти як засіб модернізації освітньої галузі України на 2021–2031 роки. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. № 2. С. 176-186.

16. Хохленко О. М. Концептуальні засади розвитку вищої освіти в Україні. *Dictum factum*. 2018. № 1. С. 80-82.

References

1. Antonyuk, V. P. (2021), “Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine in the Context of the Requirements for Human Capital and European Integration Processes”, *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, vol. 1 (40), pp. 113-119.

2. Dmytrenko, H. A. (2013), “Strategy development for higher education in ukraine: humanocentric context”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 10, pp. 114-118.

3. Kaleniuk, I. S. and Kuklin, O. V. (2015), *Stratehiia rozvytku Ukrainy*, “Strategic goals of ukrainian higher education’ development”, vol. 2, pp. 19-22.

4. Kalinicheva, H. (2022), “Academic autonomy: responsibility of the university for the quality of higher education”, *Osvitohichnyj dyskurs*, vol. 1, no. 36, pp. 39–73.

5. Karzun, I. H. and Muzychenko, A. S. (2020), “Current Trends in the Development of Higher Education in the Globalized World Educational Space”, *Tsentral'noukrains'kyj naukovyj visnyk. Ekonomichni nauky*. no. 5, pp. 39-47.

6. Kolot, A. (2008), “Transformation of higher education development factors: nature, content characteristics”, *Vyscha shkola*, vol. 1, pp. 47-55.

7. Lopushniak, H. S. and Rybchans'ka, Kh. V. (2014), “Higher education in Ukraine: problems and prospects for development”, *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, no. 40, pp. 21-27.

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), “National Economic Strategy until 2030”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (Accessed 01 July 2022).

9. Odajs'kyj, S. I. (2019), “Analysis of the development of higher education under influence globalization and internationalization of the educational sphere”, *Naukovi zapysky Natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. M. P. Drahomanova. Seriya : Pedahohichni nauky*, vol. 143, pp. 148-159.

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine “On Higher Education”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Accessed 06 July 2022).

11. Raievnieva, O. V. and Aks'onova, I. V. (2020), “The higher education system of Ukraine in the European educational space: Place and development prospects”, *Biznes Inform.* vol. 12, pp. 97-109.

12. Riznyk, V. V. (2017), “Problems of transformation and prospects for development of Ukraine's higher education in the context of globalization”, *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 33 (1), pp. 45-53.

13. Satsyk, V. (2015), “In search of an effective strategy for the development of higher education in Ukraine (analysis of opportunities and limiting factors)”, *Vyscha osvita Ukrainy*, vol. 3, pp. 40-52.

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), “Strategy on the development of higher education in 2022-2032”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80/#Text> (Accessed 03 July 2022).

15. Sulima, Ye. M. (2021), “Designing of higher education development strategy as a means of modernization of the educational field of Ukraine for 2021–2031”, *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka*, vol. 2, pp. 176-186.

16. Khokhlenko, O. M. (2018), “Conceptual foundations of higher education development in Ukraine”, *Dictum factum*, vol. 1, pp. 80-82.

Стаття надійшла до редакції 07.08.2022 р.